

Дзюндзюк Вячеслав Борисович,
д. держ. упр., проф., завідувач кафедри публічної політики
Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0622-2600>
e-mail: vbdzun@gmail.com

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ НАДЗВИЧАЙНИМИ СИТУАЦІЯМИ ЯК СКЛADOVA ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Стаття присвячена концептуальному обґрунтуванню ролі та місця публічного управління у сфері цивільного захисту в системі чинників сталого розвитку регіонів України. Розкрито сутність поняття сталого розвитку стосовно регіонального рівня у контексті забезпечення збалансованого поступу територій та їх стійкості до різного роду викликів і загроз. Показано, що регіон як цілісна соціо-еколого-економічна система є базовою одиницею практичної імплементації принципів сталого розвитку. При цьому акцентовано увагу на безпековому вимірі сталості, що передбачає здатність регіональних спільнот мінімізувати ризики та адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища. Досліджено основні виклики та загрози сталому розвитку регіонів України на сучасному етапі, пов'язані з високим рівнем природно-техногенних небезпек, значною зношеністю інфраструктури, недостатньою увагою до превентивних заходів. Розкрито безпрецедентний деструктивний вплив повномасштабної російської агресії на стан захищеності територіальних громад, що актуалізує завдання зміцнення їх безпекової спроможності в умовах війни та повоєнного відновлення. Проаналізовано концептуальні засади інтеграції цілей та механізмів публічного управління у сфері цивільного захисту в загальну систему забезпечення сталого розвитку регіонів. Розкрито інституційну структуру, цільове спрямування, принципи та функції реалізації відповідної державної політики на регіональному та місцевому рівнях. Наголошено на потребі трансформації домінуючої моделі реагування на надзвичайні ситуації у бік посилення превентивної складової, розширення повноважень територіальних громад, налагодження горизонтальної взаємодії між різними суб'єктами.

Вивчено досвід розвинених країн щодо організації ефективних систем цивільного захисту на засадах децентралізації, субсидіарності, активного залучення місцевих громад та приватного сектора. Виявлено тенденцію до посилення ролі муніципальної влади у забезпеченні захисту населення від різного роду небезпек шляхом делегування їй необхідних ресурсів та повноважень. Відзначено поширення практики розбудови локальної інфраструктури безпеки із широким використанням сучасних інформаційних технологій та комунікативних інструментів. На основі поєднання вітчизняного та зарубіжного досвіду запропоновано пріоритетні напрями удосконалення публічного управління у сфері цивільного захисту як чинника сталого розвитку регіонів України. Зокрема, обґрунтовано потребу модернізації нормативно-правової бази, перерозподілу компетенцій між різними

рівнями влади, впровадження механізмів міжвідомчої взаємодії, розвитку партнерства з громадянським суспільством. Особливу увагу приділено актуалізації безпекової проблематики в регіональних стратегіях в умовах триваючої збройної агресії РФ проти України.

Ключові слова: *публічне управління, надзвичайні ситуації, регіональний розвиток, управління надзвичайними ситуаціями, управління регіональним розвитком, сталий розвиток.*

Як цитувати: Дзюндзюк В. Б. Публічне управління надзвичайними ситуаціями як складова забезпечення сталого регіонального розвитку. *Теорія та практика державного управління*. 2024. Вип. 2 (79). С. 465 – 477. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2024-2-24>

Постановка проблеми. Концепція сталого розвитку, що утвердилася як домінуюча парадигма цивілізаційного поступу в кінці XX століття, передбачає гармонійне та взаємопов'язане досягнення економічних, соціальних та екологічних цілей на всіх рівнях – від глобального до локального. В її основі лежить ідея забезпечення такого типу розвитку, що дозволяє задовольняти потреби нинішнього покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь [1]. Іншими словами, йдеться про спроможність підтримувати поступальний рух і позитивні зміни всупереч різноманітним викликам та загрозам.

Адаптована до територіального контексту концепція сталого розвитку набуває особливого звучання на регіональному рівні. Саме регіон як цілісна соціо-еколого-економічна система, що відзначається спільністю території, ресурсів, інфраструктури, є базовою одиницею практичної реалізації принципів збалансованого та поступального розвитку [2]. При цьому сталість передбачає не лише прогрес за ключовими напрямками, а й здатність регіональних спільнот ефективно протистояти кризовим явищам, швидко відновлюватись після потрясінь та адаптуватися до мінливих умов.

В Україні проблематика забезпечення сталого регіонального розвитку актуалізувалася з початком російської агресії у 2014 році. Анексія Криму, окупація частини Донбасу та бойові дії призвели не лише до значних людських та матеріальних втрат, а й загострили увесь комплекс дестабілізуючих чинників – від техногенних аварій на критичній інфраструктурі до соціальної напруженості та погіршення екологічної ситуації на постраждалих територіях. Повномасштабне вторгнення РФ у лютому 2022 року стало безпрецедентним викликом для стійкості регіонів та локальних громад, їх спроможності продовжувати функціонування та розвиток в умовах війни.

Масовані ракетні удари по об'єктах енергетичної та транспортної інфраструктури, руйнування промислових підприємств, забруднення території внаслідок бойових дій багаторазово збільшують ризики виникнення надзвичайних ситуацій. За таких обставин публічне управління у сфері цивільного захисту та реагування на кризові явища стає критично важливою умовою забезпечення сталого розвитку на місцевому та регіональному рівнях. Адже без налагодження ефективних механізмів попередження загроз, мінімізації їхніх наслідків,

швидкого відновлення базових функцій життєзабезпечення неможливо говорити про збалансований поступ територій у воєнний час та повоєнний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика сталого розвитку регіонів знайшла широке висвітлення в роботах як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Теоретико-методологічні та прикладні аспекти регіональної політики сталого розвитку розглядають Б. Буркинський, М. Бутко, В. Геєць, М. Долішній, С. Дорогунцов, В. Кравців, Л. Масловська, М. Хвесик та інші науковці. Вони розкривають сутнісні характеристики сталого розвитку регіонів, аналізують його ключові складові, обґрунтовують механізми забезпечення збалансованого соціально-економічного та екологічного поступу територій.

Водночас питання ролі та місця публічного управління у сфері цивільного захисту в контексті сталого регіонального розвитку залишаються менш дослідженими. Серед робіт, дотичних до цієї проблематики, варто відзначити праці С. Андрєєва, О. Бондаренко, Н. Клименко, Д. Медведєва, В. Садкового, О. Труша. Вони розкривають різні аспекти функціонування територіальних підсистем цивільного захисту, обґрунтовують шляхи удосконалення організаційно-правового та інформаційно-комунікаційного забезпечення діяльності місцевих органів влади у сфері протидії надзвичайним ситуаціям. Разом з тим, потребують подальшого вивчення концептуальні засади інтеграції механізмів управління надзвичайними ситуаціями у загальну систему забезпечення сталого розвитку регіонів.

Мета статті полягає в обґрунтуванні концептуальних засад та практичних напрямів удосконалення публічного управління у сфері протидії надзвичайним ситуаціям як важливої складової забезпечення сталого регіонального розвитку в Україні.

Застосована методологія і методи. Методологічною основою статті виступають базові положення теорії публічного управління, концепції сталого розвитку, системного та синергетичного підходів, що дозволяють розглядати регіон як складну систему, стійкість якої залежить від ефективності управління ключовими сферами життєдіяльності. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема: структурно-функціональний (для аналізу складових системи публічного управління у сфері цивільного захисту), порівняльний (для зіставлення вітчизняного та зарубіжного досвіду протидії надзвичайним ситуаціям на місцевому рівні), факторний (для виявлення детермінант сталого розвитку регіонів) та інші. Джерельну базу дослідження становлять правові акти, що регламентують діяльність органів влади у сфері цивільного захисту, аналітичні матеріали міжнародних організацій, наукові роботи вітчизняних та зарубіжних учених з проблематики сталого розвитку та публічного управління на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу. Поняття сталого розвитку, попри термінологічну простоту, є доволі багатограним та неоднозначним. У його основі лежить ідея гармонійного та взаємодоповнюючого поєднання економічного зростання, соціального прогресу та захисту довкілля таким чином, щоб нинішні покоління могли задовольняти свої потреби без шкоди для майбутніх генерацій [1]. Така філософія передбачає збалансований та поступальний розвиток

суспільства на засадах розумного використання ресурсів, дотримання екологічних стандартів, забезпечення високої якості життя людей.

Адаптована до локального контексту модель сталого розвитку набуває особливого змісту на рівні регіонів. Саме ці територіальні утворення, що характеризуються цілісністю господарського комплексу, культурно-історичною та організаційною спільністю, є базовими одиницями реалізації імперативів збалансованого поступу [2]. При цьому на регіональному масштабі сталість розглядається не лише як поєднання економічних, соціальних та екологічних аспектів, а й як здатність територіальних систем протистояти викликам та кризовим явищам, адаптуватися до мінливого середовища.

У такому трактуванні сталий розвиток регіону тісно корелює з поняттями «стійкість», «резилієнтність», «адаптивність». Вони відображають спроможність локальних спільнот продовжувати функціонування та розвиток навіть за несприятливих умов, мінімізувати наслідки потрясінь, гнучко реагувати на зміни [12]. Саме забезпечення властивостей стійкості та адаптивності є ключовою передумовою сталого регіонального поступу, особливо в умовах високої невизначеності та мінливості зовнішнього середовища.

Одним з основних викликів для сталого розвитку регіонів виступають різного роду надзвичайні ситуації природного, техногенного та соціального характеру. За офіційними даними, протягом останнього десятиліття в Україні щорічно фіксувалося від 100 до 200 таких явищ, які супроводжувалися численними людськими жертвами, значними матеріальними збитками, забрудненням довкілля [13]. Навіть без урахування воєнного фактору, ризику виникнення катастроф та аварій в нашій країні оцінюються як високі внаслідок зношеності інфраструктури, недофінансування заходів безпеки, низької культури техногенного та екологічного менеджменту.

Водночас масштабна збройна агресія Росії проти України докорінно змінює всю архітектуру загроз сталому регіональному розвитку. Бойові дії та цілеспрямоване руйнування ворогом критично важливих об'єктів багаторазово підвищують імовірність виникнення надзвичайних ситуацій та збільшують тяжкість їхніх наслідків. Ракетні удари та артилерійські обстріли спричиняють пожежі на підприємствах, нафтобазах, складах боєприпасів. Руйнування гідротехнічних споруд та дамб призводить до затоплення населених пунктів. Бойове застосування фосфорних та касетних боєприпасів завдає шкоди екосистемам та здоров'ю людей [14]. Все це формує принципово нові виклики для системи цивільного захисту та публічного управління на місцях.

У цьому контексті забезпечення спроможності регіонів протистояти деструктивному впливу надзвичайних ситуацій стає одним з ключових завдань та пріоритетів діяльності місцевих органів влади. Від того, наскільки ефективно вони зможуть реагувати на відповідні загрози та мінімізувати їхні негативні наслідки, критично залежатиме стійкість територіальних громад та їхні перспективи сталого розвитку у воєнний та повоєнний період.

У теоретичному плані публічне управління у сфері цивільного захисту виступає невід'ємною складовою системи забезпечення сталого регіонального роз-

витку. Його можна розглядати як комплекс цілеспрямованих заходів та управлінських впливів органів влади різних рівнів, спрямованих на попередження, реагування та ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій з метою мінімізації людських втрат, матеріальних збитків, шкоди довкіллю [6]. По суті, йдеться про створення безпечних умов життєдіяльності та сприяння збалансованому розвитку регіонів шляхом зниження ризиків катастроф та аварій.

Як специфічний вид управлінської діяльності, публічне адміністрування у сфері цивільного захисту на регіональному рівні має свій суб'єктно-об'єктний склад, цілі, принципи, функції та механізми реалізації. Його інституційне забезпечення формують органи влади загальної компетенції (обласні держадміністрації, органи місцевого самоврядування), спеціалізовані служби (підрозділи ДСНС), а також підприємства, установи, організації незалежно від форми власності. Всі вони у межах визначених повноважень здійснюють комплекс заходів щодо прогнозування, попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій регіонального та місцевого рівня [7].

З функціональної точки зору діяльність регіональних органів влади у сфері цивільного захисту охоплює широкий спектр напрямів, зокрема:

- ідентифікацію потенційно небезпечних об'єктів та зон ризику;
- розробку планів реагування на надзвичайні ситуації та цільових програм;
- створення та підтримання у готовності сил та засобів для проведення аварійно-рятувальних робіт;
- здійснення оповіщення та інформування населення про загрози;
- організацію заходів з евакуації людей із небезпечних зон;
- залучення необхідних ресурсів для ліквідації наслідків катастроф та аварій;
- надання допомоги постраждалим, проведення відновлювальних робіт тощо [8].

При цьому акцент робиться на превентивних заходах, спрямованих на попередження самої можливості виникнення надзвичайних ситуацій. Органи публічної влади регіонального та місцевого рівня мають забезпечувати постійний моніторинг джерел потенційних загроз, контроль за дотриманням норм та стандартів безпеки, впровадження сучасних технологій зниження ризиків тощо. Важливого значення набуває також розвиток культури безпеки життєдіяльності серед населення, його навчання діям у разі кризових явищ [9].

Реалізація зазначених функцій передбачає тісну взаємодію регіональних органів влади з центральними органами виконавчої влади, територіальними підрозділами ДСНС, суб'єктами господарювання, інститутами громадянського суспільства. Лише на основі узгоджених та скоординованих дій усіх учасників можливо досягти синергетичного ефекту та забезпечити комплексну безпеку регіонів в умовах постійних викликів та загроз.

Водночас практика показує, що існуюча в Україні модель публічного управління у сфері цивільного захисту все ще не повною мірою відповідає вимогам часу. Попри певний прогрес протягом останніх років, вона характеризується низкою проблемних моментів інституційного, ресурсного, комунікаційного характеру, що знижують її ефективність.

Зокрема, зберігається значна централізація управлінських функцій та ресурсів. Місцеві органи влади досить обмежені у своїх повноваженнях та фінансових можливостях щодо реалізації превентивних заходів, швидкого реагування на надзвичайні ситуації [10]. Бракує чіткого розмежування компетенції та відповідальності між різними рівнями та суб'єктами публічного адміністрування у цій сфері. Недостатньо використовується потенціал взаємодії органів влади з громадськістю та волонтерськими організаціями.

У зв'язку з цим актуальним завданням є модернізація територіальних підсистем цивільного захисту з урахуванням принципів децентралізації, субсидіарності, розширення повноважень місцевого самоврядування. Зарубіжний досвід переконливо свідчить, що передача значної частини функцій та ресурсів на локальний рівень дозволяє суттєво підвищити оперативність реагування на надзвичайні ситуації, повніше врахувати специфіку конкретних територій.

Так, у Польщі базовою ланкою системи цивільного захисту є гміни, які мають власні служби порятунку, формують необхідні резерви, організовують навчання населення. При цьому держава надає їм всебічну фінансову та матеріально-технічну підтримку [15]. У Німеччині та Франції муніципалітети відповідають за розробку планів евакуації мешканців, розгортання тимчасових притулків, надання першої допомоги постраждалим. Розвинуті країни також активно впроваджують механізми співпраці органів влади з приватним сектором та громадськими організаціями щодо попередження та ліквідації наслідків катастроф [11].

Деструктивні наслідки збройної агресії РФ проти України актуалізують необхідність критичного переосмислення самої філософії публічного управління у сфері цивільного захисту з позицій концепції стійкості (resilience). В її основі лежить ідея спроможності соціальних систем різного рівня не лише протистояти загрозам та адаптуватися до мінливих умов, а й використовувати кризові ситуації як можливості для розвитку та позитивних трансформацій [13]. Стосовно управління процесами цивільного захисту це передбачає зміщення акценту з реагування на надзвичайні ситуації як такі на розбудову потенціалу територіальних громад щодо мінімізації ризиків їх виникнення та швидкого відновлення нормальної життєдіяльності у разі настання деструктивних подій. Інакше кажучи, головною метою стає не просто нейтралізація окремих загроз, а комплексне забезпечення готовності та тривкості регіонів в умовах турбулентності.

Розбудова регіональних систем забезпечення стійкості до загроз широкого спектру потребує чіткого розмежування сфер компетенції органів влади різних рівнів, налагодження діалогу та довіри між державою і суспільством, дієвих механізмів координації активностей численних суб'єктів, залучених до процесів цивільного захисту. Наразі в Україні зберігається доволі фрагментований та відомчий підхід до вирішення безпекових питань на місцях. Різними аспектами захисту населення і територій в межах своїх повноважень опікуються ДСНС, Нацполіція, Нацгвардія, підрозділи ТрО, органи місцевого самоврядування, комунальні служби, волонтерські організації тощо. Між ними нерідко виникають проблеми комунікації та ефективної співпраці через нечіткість розподілу функцій, брак взаємосумісності технічних засобів, слабку координацію дій [8].

Подолання зазначених недоліків вимагає впровадження комплексного підходу до публічного управління у сфері цивільного захисту на регіональному та місцевому рівнях. Його сутність полягає у гармонізації та синхронізації діяльності всіх суб'єктів, дотичних до безпекової проблематики, на основі єдиного розуміння цілей, оптимального використання їх ресурсів та спроможностей. Це передбачає узгодження стратегічних пріоритетів та планів дій між відповідними підрозділами місцевих держадміністрацій, територіальними органами ДСНС, правоохоронними структурами, об'єктами критичної інфраструктури з урахуванням специфіки конкретних регіонів. Необхідно забезпечити взаємну обізнаність цих структур про ресурси та можливості одне одного, відпрацювати алгоритми взаємодії у різних кризових ситуаціях, регулярно проводити спільні командно-штабні навчання та тренування [9].

Центральною ланкою територіальних систем цивільного захисту мають стати ситуаційні центри, здатні інтегрувати інформаційні потоки від усіх учасників, забезпечувати їх оперативною інформацією про стан безпекового середовища, моделювати різні сценарії розвитку подій, обґрунтовувати управлінські рішення. Наразі функціонал більшості відповідних структур обмежується переважно збором та узагальненням даних про надзвичайні події, що вже відбулися. Акцент на випереджувальному аналізі ризиків та загроз, прогнозуванні їх можливих наслідків для конкретних територій наразі не є достатнім [4]. Між тим, саме розбудова мережі високотехнологічних ситуаційних центрів, оснащених сучасними засобами моніторингу, зв'язку, аналітичної обробки даних, має стати одним із пріоритетів модернізації регіональних систем цивільного захисту [14].

Особливої уваги у контексті формування стійкості регіонів до різного роду загроз заслуговує безпекова тематика у змісті регіональних стратегій розвитку. Зазвичай ці документи визначають лише пріоритетні напрями соціально-економічного поступу територій на середньо- та довгострокову перспективу. Питанням цивільного захисту, зниження ризиків надзвичайних ситуацій там приділяється вкрай мало уваги або взагалі про них не йдеться. Водночас досвід країн ЄС переконує, що безпековий вимір має обов'язково враховуватися при стратегічному плануванні розвитку як на національному, так і на регіональному й місцевому рівнях [15]. Це передбачає оцінювання всього комплексу викликів та загроз для певної території, визначення шляхів зміцнення її спроможності протидіяти їм, окреслення необхідних інституційних, фінансових, кадрових та інших ресурсів.

З огляду на масштабність руйнувань, спричинених бойовими діями на території України, проблематика забезпечення стійкості регіонів має посісти чільне місце у порядку денному повоєнного відновлення та розбудови країни. Адже йдеться не просто про відбудову зруйнованої інфраструктури, а про закладення підвалин принципово нової регіональної політики сталого розвитку, орієнтованої на зміцнення спроможності територіальних громад долати кризові явища будь-якого походження. Важливо закріпити розподіл компетенцій між центральною та місцевою владою щодо організації цивільного захисту та реагування на надзвичайні ситуації, забезпечити належне ресурсне наповнення реалізації відповідних заходів, налагодити горизонтальну взаємодію між регіонами у питаннях взаємодопомоги [7].

У цьому контексті заслуговує на увагу позитивний досвід країн ЄС у створенні регіональних кластерів безпеки як інституційних платформ співпраці органів влади, підприємств, установ та організацій певної території у сфері цивільного захисту. Кластерний підхід дозволяє оптимізувати використання матеріальних, фінансових, людських ресурсів для забезпечення стійкості територіальних громад, мінімізувати ризики дублювання функцій окремих суб'єктів, налагодити ефективний обмін інформацією та досвідом, сформувати потужний потенціал протидії загрозам регіонального масштабу [9]. Схожі моделі доцільно поширювати і в Україні, адаптувавши їх до національних особливостей системи публічного управління.

Значного удосконалення потребують підходи до організації взаємодії органів влади з громадськістю та волонтерським сектором у питаннях цивільного захисту на місцевому рівні. З одного боку, в умовах децентралізації зростає роль самих мешканців як користувачів послуг безпеки, що надаються публічними інституціями. Люди мають розуміти свою відповідальність за особисту безпеку, володіти елементарними навичками реагування на кризові ситуації, активно долучатися до розбудови місцевої інфраструктури цивільного захисту. З іншого боку, громадські та волонтерські об'єднання часто володіють унікальними компетенціями та ресурсами, які мають ефективно використовуватися для мінімізації ризиків та подолання наслідків надзвичайних подій. Органи влади повинні налагодити сталі комунікації з інститутами громадянського суспільства, стимулювати розвиток культури безпеки та залученості громадян до вирішення безпекових питань [11].

Пріоритетним напрямом має стати також безперервна підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері цивільного захисту, здатних ефективно діяти в умовах невизначеності, оперативно приймати рішення, налагоджувати взаємодію між різними суб'єктами на регіональному та місцевому рівнях. Наразі в Україні зберігається брак управлінців, які володіють інноваційними підходами до оцінювання ризиків, прогнозування та попередження надзвичайних ситуацій, координації міжвідомчої співпраці в умовах реальних криз [5]. Необхідно суттєво оновити зміст освітніх програм у галузі цивільної безпеки з урахуванням викликів гібридної війни, передбачити обов'язкове підвищення кваліфікації держслужбовців та посадових осіб місцевого самоврядування з відповідних питань, налагодити обмін передовим досвідом та стажування за кордоном [10].

Нарешті, впровадження концепції стійкості у практику публічного управління процесами цивільного захисту на рівні регіонів передбачає формування сприятливого безпекового дискурсу, спрямованого на консолідацію зусиль держави та суспільства навколо мінімізації ризиків та загроз. Часто можна спостерігати ситуативне загострення уваги громадськості та ЗМІ до проблематики захисту населення лише у моменти резонансних трагічних подій, тоді як більшість часу ці питання перебувають на периферії інформаційного поля. Натомість органи влади усіх рівнів мають вибудувати системні комунікації для підвищення обізнаності людей про наявні виклики, роз'яснення алгоритмів індивідуальної та колективної поведінки у різних надзвичайних ситуаціях, формування психологічної готовності адекватно реагувати на них [6].

У цілому, адаптація кращих зарубіжних практик з урахуванням українських реалій дозволить суттєво зміцнити інституційну спроможність вітчизняної системи цивільного захисту, підвищити її гнучкість та адаптивність до сучасних викликів безпеки [3]. Пріоритетними напрямками в цьому контексті мають стати:

Удосконалення нормативно-правової бази діяльності органів влади у сфері цивільного захисту з метою чіткого розмежування їх повноважень, встановлення механізмів координації та субординації.

Забезпечення належного фінансування заходів з попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на регіональному та місцевому рівнях, у тому числі шляхом створення спеціальних фондів та резервів.

Розбудова сучасної інфраструктури оповіщення та інформування населення, впровадження новітніх технологій моніторингу та прогнозування загроз.

Налагодження ефективної міжвідомчої взаємодії та комунікації між різними суб'єктами цивільного захисту як по вертикалі, так і по горизонталі.

Підвищення рівня професійної компетентності управлінських кадрів та фахівців місцевих органів влади у сфері цивільної безпеки шляхом їх постійного навчання та обміну кращими практиками.

Розвиток механізмів партнерства органів влади з приватним сектором, науковими установами та інститутами громадянського суспільства щодо моніторингу ризиків, обміну інформацією та ресурсами, проведення спільних навчань тощо.

Реалізація цих та інших заходів сприятиме трансформації територіальних підсистем цивільного захисту відповідно до цілей та завдань сталого розвитку регіонів. В кінцевому підсумку публічне управління у цій сфері має перетворитися з реактивного, орієнтованого на ліквідацію наслідків, на проактивне, спрямоване на комплексне зниження ризиків катастроф та підвищення рівня безпеки життєдіяльності населення.

Особливої ваги така модернізація набуває в умовах триваючої збройної агресії РФ проти України, зумовлених нею руйнувань критичної інфраструктури та зростання різнопланових загроз для сталого функціонування регіонів. Побудова ефективної та гнучкої системи цивільного захисту стає неодмінною умовою забезпечення стійкості локальних спільнот на сучасному етапі, а також їх поступального розвитку у повоєнній перспективі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що публічне управління у сфері цивільного захисту та протидії надзвичайним ситуаціям є невід'ємною складовою системи забезпечення сталого розвитку регіонів. Його основна мета полягає у створенні безпечних умов життєдіяльності та мінімізації ризиків для соціально-економічного й екологічного поступу територій. Від ефективності місцевих органів влади у попередженні та ліквідації наслідків катастроф і аварій критично залежить спроможність регіональних спільнот зберігати позитивну динаміку навіть в умовах кризових явищ.

Існуюча в Україні модель територіальної організації цивільного захисту потребує суттєвої модернізації відповідно до принципів децентралізації, розширення повноважень органів місцевого самоврядування, впровадження інноваційних під-

ходів до управління ризиками. Магістральними напрямками трансформації мають стати удосконалення нормативно-правового поля, оптимізація розподілу ресурсів та компетенцій між різними рівнями влади, налагодження міжвідомчої взаємодії та партнерства з громадськістю, розбудова сучасної інфраструктури безпеки.

В умовах російської агресії саме зміцнення інституційної спроможності регіональних підсистем цивільного захисту стає запорукою мінімізації руйнівних наслідків війни та швидкого відновлення нормальної життєдіяльності громад у повоєнний період. Це, своєю чергою, закладає підвалини для динамічного та збалансованого розвитку територій на засадах сталості.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою галузевих та секторальних стратегій забезпечення сталого розвитку регіонів з урахуванням досвіду функціонування в умовах гібридних загроз. Важливим напрямом також є пошук ефективних механізмів інтеграції систем цивільного захисту у загальнонаціональну модель забезпечення стійкості держави, адаптації кращих світових практик безпекового управління до українських реалій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Іванюта С. П. Екологічна та природно-техногенна безпека України: регіональний вимір загроз і ризиків : монографія. Київ : НІСД, 2018. 308 с.
2. Садковий В. П. Державне управління у сфері цивільного захисту в Україні: нормативно-правовий аспект : монографія. Харків : НУЦЗУ, 2019. 508 с.
3. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект : монографія. Київ : Книжкове вид-во НАУ, 2017. 436 с.
4. Alexander D. Disaster and Emergency Planning for Preparedness, Response, and Recovery. Oxford Research Encyclopedia of Natural Hazard Science. 2015.
5. Boin A., Lodge M. Designing Resilient Institutions for Transboundary Crisis Management: A Time for Public Administration. *Public Administration*. 2016. Vol. 94, № 2. P. 289-298.
6. Cutter S. L. Resilience to What? Resilience for Whom? *The Geographical Journal*. 2021. Vol. 187, № 1. P. 8-13.
7. Drennan L. T., McConnell A., Stark A. Risk and Crisis Management in the Public Sector. 2nd ed. Routledge, 2014. 352 p.
8. Engberg J., Wimelius M. E. Crisis Management through Network Coordination: Experiences of Swedish Civil Defence Directors. *Journal of Contingencies and Crisis Management*. 2015. Vol. 23, № 3. P. 129-137.
9. Fung J. K. K., Chan E. Y. Y. The Relationship between Disasters and Sustainable Development Goals: A Global Assessment. *International Journal of Disaster Risk Science*. 2020. Vol. 11, № 5. P. 686-699.
10. Gilpin D. R., Murphy P. J. Crisis Management in a Complex World. Oxford University Press, 2008. 256 p.
11. Kapucu N., Hu Q. Network Governance: Concepts, Theories, and Applications. Routledge, 2020. 326 p.
12. Lauterbach K. C., Rytter J. E. A Landslide on a Mudslide? Natural Hazards and the Right to Life under the European Convention on Human Rights. *Laws*. 2021. Vol. 10, № 1. P. 11-20.
13. Marín A., Bodin Ö., Gelcich S., Crona B. Social Capital in Post-Disaster Recovery Trajectories: Insights from a Longitudinal Study of Tsunami-Impacted Small-Scale Fisher Organizations in Chile. *Global Environmental Change*. 2015. Vol. 35. P. 450-462.

14. Meriläinen E. S., Solitander N. Blurred Responsibilities of Disaster Governance: The American Red Cross in the US and Haiti. *Politics and Governance*. 2020. Vol. 8, № 4. P. 331-342.

15. Rodríguez H., Trainor J., Quarantelli E. L. Rising to the Challenges of a Catastrophe: The Emergent and Prosocial Behavior following Hurricane Katrina. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2006. Vol. 60, № 1. P. 82-101.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2024

Стаття рекомендована до друку 18.12.2024

Viacheslav Dziundziuk, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Head of Public Policy Department of Educational and Scientific Institute «Institute of Public Administration», V. N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0622-2600> e-mail: vbdzun@gmail.com

PUBLIC ADMINISTRATION OF EMERGENCY SITUATIONS AS A COMPONENT OF ENSURING SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT

Abstract. The article is devoted to the conceptual substantiation of the role and place of public administration in the field of civil protection in the system of factors of sustainable development of regions of Ukraine. The essence of the concept of sustainable development in relation to the regional level is revealed in the context of ensuring balanced progress of territories and their resilience to various challenges and threats. It is shown that the region as an integral socio-ecological-economic system is the basic unit of practical implementation of the principles of sustainable development. At the same time, attention is focused on the security dimension of sustainability, which implies the ability of regional communities to minimize risks and adapt to changing environmental conditions. The main challenges and threats to the sustainable development of regions of Ukraine at the present stage are investigated, associated with a high level of natural and man-made hazards, significant deterioration of infrastructure, and insufficient attention to preventive measures. The unprecedented destructive impact of full-scale Russian aggression on the state of security of territorial communities is revealed, which actualizes the task of strengthening their security capabilities in war and post-war reconstruction. The conceptual principles of integrating the goals and mechanisms of public administration in the field of civil protection into the general system of ensuring sustainable development of regions are analyzed. The institutional structure, target direction, principles and functions of implementing the relevant state policy at the regional and local levels are revealed. The need to transform the dominant model of responding to emergencies towards strengthening the preventive component, expanding the powers of territorial communities, and establishing horizontal interaction between various entities is emphasized.

The experience of developed countries in organizing effective civil protection systems on the principles of decentralization, subsidiarity, and active involvement of local communities and the private sector is studied. A tendency towards strengthening the role of municipal authorities in ensuring the protection of the population from various kinds of dangers by delegating the necessary resources and powers to them has been identified. The spread of

the practice of developing local security infrastructure with the widespread use of modern information technologies and communication tools has been noted. Based on a combination of domestic and foreign experience, priority areas for improving public administration in the field of civil protection as a factor in the sustainable development of the regions of Ukraine have been proposed. In particular, the need for modernization of the regulatory framework, redistribution of competences between different levels of government, implementation of mechanisms for interagency interaction, and development of partnerships with civil society have been substantiated. Particular attention has been paid to the actualization of security issues in regional strategies in the context of the ongoing armed aggression of the Russian Federation against Ukraine.

Keywords: *public administration, emergencies, regional development, emergency management, regional development management, sustainable development.*

In cites: Dziundziuk, V. B. (2024). Use of information policy tools for public governance in emergency situations. *Theory and Practice of Public Administration*, 2 (79), 465–477. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2024-2-24> [in Ukrainian].

REFERENCES:

1. Ivaniuta, S. P. (2018). Environmental and natural-technogenic safety of Ukraine: regional dimension of threats and risks. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
2. Sadkovyi, V. P. (2019). State management in the field of civil protection in Ukraine: regulatory and legal aspect. Kharkiv: NUTsZU [in Ukrainian].
3. Shkarlet, S. M. (2017). Economic security of the enterprise: innovative aspect. Kyiv: Knyzhkove vyd-vo NAU [in Ukrainian].
4. Alexander, D. (2015). Disaster and Emergency Planning for Preparedness, Response, and Recovery. Oxford Research Encyclopedia of Natural Hazard Science.
5. Boin, A., & Lodge, M. (2016). Designing Resilient Institutions for Transboundary Crisis Management: A Time for Public Administration. *Public Administration*, 94(2), 289-298.
6. Cutter, S. L. (2021). Resilience to What? Resilience for Whom? *The Geographical Journal*, 187(1), 8-13.
7. Drennan, L. T., McConnell, A., & Stark, A. (2014). Risk and Crisis Management in the Public Sector (2nd ed.). Routledge.
8. Engberg, J., & Wimelius, M. E. (2015). Crisis Management through Network Coordination: Experiences of Swedish Civil Defence Directors. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 23(3), 129-137.
9. Fung, J. K. K., & Chan, E. Y. Y. (2020). The Relationship between Disasters and Sustainable Development Goals: A Global Assessment. *International Journal of Disaster Risk Science*, 11(5), 686-699.
10. Gilpin, D. R., & Murphy, P. J. (2008). Crisis Management in a Complex World. Oxford University Press.
11. Kapucu, N., & Hu, Q. (2020). Network Governance: Concepts, Theories, and Applications. Routledge.
12. Laut, K. C., & Rytter, J. E. (2021). A Landslide on a Mudslide? Natural Hazards and the Right to Life under the European Convention on Human Rights. *Laws*, 10(1), 11-20.

13. Marín, A., Bodin, Ö., Gelcich, S., & Crona, B. (2015). Social Capital in Post-Disaster Recovery Trajectories: Insights from a Longitudinal Study of Tsunami-Impacted Small-Scale Fisher Organizations in Chile. *Global Environmental Change*, 35, 450-462.

14. Meriläinen, E. S., & Solitander, N. (2020). Blurred Responsibilities of Disaster Governance: The American Red Cross in the US and Haiti. *Politics and Governance*, 8(4), 331-342.

15. Rodríguez, H., Trainor, J., & Quarantelli, E. L. (2006). Rising to the Challenges of a Catastrophe: The Emergent and Prosocial Behavior following Hurricane Katrina. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 60(1), 82-101.

The article was received by the editors 18.11.2024

The article is recommended for printing 18.12.2024